

A szülői elidegenítés (Parental Alienation) jelensége kevés figyelmet kap Magyarországon, annak ellenére, hogy a probléma jelentős és a családon belüli gyermekbántalmazás legelterjedtebb formája. A Figyeljetek Rám! elnevezésű konferencián hazai és nemzetközi szakemberek foglalkoztak a témával.

Mi is az a szülői elidegenítés?

Egy egészséges érzelmű gyermek mindkét szülőjét szereti, természetes bizalommal, gyermeki ragaszkodással és kötődéssel van a szülei iránt, akkor is, ha a szülők életközössége felbomlik. Szülői elidegenítés esetén az egyik szülő a másik szülővel szembeni saját ellenérzéseit éli meg úgy, hogy abba bevonja a közös gyermeket oly módon, hogy őt manipulatíván, befolyásolással, súlyosabb esetben érzelmi zsarolással, fenyegetéssel igyekszik a másik szülő ellen fordítani. Célja, hogy a gyermek az ő (azaz az elidegenítő szülő) értékítéletét vegye át, és mintegy a szövetségesévé válva, a gyermek vele azonos álláspontot képviseljen és formáljon véleményt. Mindeközben az elidegenítő szülő figyelmen kívül hagyja a gyermek érzéseit, a másik szülője iránt érzett szeretetét és természetes ragaszkodását, kötődését. Az elidegenítés következményeképpen - hosszú távon, vagy akár örökre is - a gyermek teljesen eltávolodik a másik szülőtől vagy családtagjától, aki mindezt negatív gyermekkori élményként éli meg, melynek következtében magatartásbeli, kognitív, lelki és érzelmi problémák, súlyos esetben pszichoszomatikus tünetek jelennek meg.

Az esetek jelentős részében a gondozó szülő oldaláról jelenik meg elidegenítési szándék, mintegy kizárva a másik - általában különélő szülőt - a gyermek életéből.

Különbséget kell tenni a gyermekben tüneteket eredményező "kóros" elidegenítés és a gyermek és szülő közötti valós elidegenedés között. Az előbbi esetében a gyermekben nincs racionális indok és megélt élmény az elidegenített szülővel kapcsolatosan. Az elidegenedés a gyermek családi viszonyainak kóros következményeként mutatkozik meg, vagyis a gyermek - külső befolyás hatására és megfelelési kényszerből - ok nélkül vesz fel elutasító és bántó magatartást az általa korábban szeretett szülőjével szemben. Az utóbbi, azaz a valós elidegenedés annak következménye, amikor maga a szülő ártalmas a gyermekre és a szülő-gyermek kapcsolatra, és közvetlenül a szülő az, aki sértegető, bántó viselkedést alkalmaz a gyermekkel szemben, vagy érzelmileg elérhetetlen számára.

Mi a helyzet itthon?

Nemzetközi viszonylatban mára már több ország is törvényalkotói szinten kezeli ezt a -

gyermekvédelmi szempontból hatványozottan beavatkozást igénylő - romboló jelenséget, mely az újabb törvényalkotásokban is megjelent. Magyarországon a problémakört sokan nem látják át, valamint nem kap kellő figyelmet és hangsúlyt sem a szakemberek, sem a törvényalkotók részéről.

A jelenség ismertetése és bemutatása céljából az Apák az Igazságért Közhasznú Egyesület 2017. novemberében szervezte meg első hazai konferenciáját, társadalomkutató, jogi és pszichológus szakemberek bevonásával. A rendezvény kiemelt érdeklődést kapott. A számos pozitív visszajelzés, valamint a téma fontossága miatt az Egyesület 2019. május 10-én megszervezte második konferenciáját, mely ezúttal - egy konferencia-sorozat részeként - a Figyeljetek Rám! Gyermekjogi konferencia elnevezést kapta. „Minél több szakember figyelmét fel kell hívnunk a problémára és a lehetséges megoldásokra, hiszen a szülői elidegenítés a gyermekeknek akár egy életre szóló sérülést is okozhat. Ez egy jól körülhatárolható jelenség, ami nagyon sok családban előfordul - nyilatkozta Szaniszló Csaba, az Egyesület elnöke.

Hazánkban a Szülői Elidegenítési Szindróma (PAS), mint a gyermekben manifesztálódott tünetegyüttes vizsgálata nem képezi az alap-vizsgálati protokoll részét a szülői felügyelet rendezése iránt kezdeményezett eljárásokban, viszont a vizsgálat lehetőségét sem zárja ki jogszabály, amennyiben a kirendelő hatóság, vagy bíróság azt igényli (31/2008. IRM Rend. 20.§.). A nagyobb probléma e téren az, hogy a szülői elidegenítés megbízható vizsgálatára a szimptomák (tünetek) felismerésére és diagnosztizálására hazánkban a szó legszorosabb értelmében, csupán 1-2 szakértő rendelkezik kellő szakmai ismerettel és felkészültséggel. Különös tekintettel arra is - mely tovább fokozza a problémát és annak súlyát -, hogy ez gyakorta párosul, ill. szükségessé teszi a válási szituációval fellépő rosszindulatú szülő szindróma (DRMPS) vizsgálatát is, melyet csakúgy mint a PAS-t, a szakértők még csak nem is ismerik.

Magyarországon a szülői elidegenítés (PA), illetve a szülői elidegenítés szindróma (PAS) tüneteinek felismerése és bizonyítása szakavatott szakemberek bevonását követeli meg a hatósági eljárásokban. Ehhez a gyermekvédelmi, családsegítői területen dolgozó szakemberek, pszichológusok, pszichiáterek képzése, továbbképzése szükséges. A Magyarországon - egységességét tekintve - még kialakulóban lévő bírói ítélezés kezdi felismerni a probléma létét és jelentőségét: "A gyermek nevelésére való alkalmatlanságra vonható következtetés abból, ha a szülő a gyermeket el akarja idegeníteni a másik szülőtől..." (A Legfelsőbb Bíróság 17. számú irányelve).

Nemzetközi példák

A szülői elidegenítés jelenségét az egyes országok gyermekbántalmazásnak minősítik, mivel a folyamatnak súlyos mentális hatásai vannak a gyermekekre nézve. Az elidegenítés hatásának következtében a gyermekben olyan negatív érzések is eluralkodnak, mint az önmarcangolás, düh és depresszió. Egyes országokban (pl. Ausztria, Románia, Brazília, Mexikó) a szülői elidegenítés bűncselekménynek minősül. Az USA-ban egyes bíróságok a szülői elidegenedést a gyermekkel való visszaélés formájának tekintik, amely hosszú távú hatásokkal és súlyos következményekkel jár a gyermek számára. Például a közelmúltban egy New York-i ügyben 2015. évben - ahol a szülő kapcsolattartását megakadályozták az elidegenítés tüneteinek mellett - a gyermektartásdíj megfizetésére irányuló kötelezettséget is felfüggesztették a szülői elidegenítés miatt.

Váltott elhelyezés, illetve váltott gondoskodás

A családbomlások során a váltott elhelyezés/váltott gondoskodás gyakorisága a világon egyre növekvő tendenciát mutat, a kizárólag egyik szülőnél történő elhelyezéssel szemben. Egy tanulmány szerint az EU-s tagállamok közül Svédországban a legmagasabb a váltott gondoskodásban élő gyermekek aránya: míg az 1990-es évek elején a gyermekek mindössze 4%-a élt felváltva a szüleinél, 2017-ben ez az arány már 28%. A váltott családmodell Németországban is egyre nagyobb népszerűségnek örvend, annak ellenére, hogy számos nyitott kérdés nehezíti még ezt a fajta megoldást (hol legyen a gyermek állandó lakcíme, kinek fizessék a családi pótlékot, hány TB kártyája lehet a gyermeknek). Franciaországban 2002. március 4-én vezették be a váltott elhelyezés/gondoskodás intézményét, mint prioritást a válásban érintett családok esetében. 2006 óta itt a bíróság a váltott elhelyezés lehetőségét vizsgálja elsődlegesen. A franciák a kéthetes ciklust preferálják: a gyermek egy hetet az édesanyjánál, egy hetet pedig az édesapjánál tölt.

Hazánkban ez a fajta családmodell szinte még ismeretlen, ill. ellenállásokba ütközik, leginkább a képzetlenség és az elvet megalapozó ismeretek, kutatási eredmények ismeretének hiánya okán.

A konferencia hazai és nemzetközi előadói

Az Egyesület az idei konferencián hazai és nemzetközi szakembereket kért fel a szülői elidegenítés jelenségének, valamint annak lehetséges megelőzési, feloldási lehetőségeinek bemutatására céljából. A konferenciát Jaczó András, az Apák az Igazságért Egyesület titkára nyitotta meg köszöntőjében, majd Dr. Edward Kruk, szociológus, családkutató, a Brit Kolumbiai

Egyetem gyermek- és családpolitikára specializálódott egyetemi docense, az Osztott Szülői Felügyelet Nemzetközi Tanácsának elnöke beszélt a gyermek és a szülő közötti sérült kapcsolatokról, valamint a váltott gondoskodás gyermekre gyakorolt előnyeiről és hasznairól, élő bejelentkezés formájában.

Dr. Sárk Eszter Katalin és Dr. Bolyky Orsolya kriminológiai tudományos kutatók, az Országos Kriminológiai Intézet Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztályának főmunkatársai tudományos kutatási- és társadalmi kontextusban hívták fel a figyelmet az apátlan gyermekek kriminogén kockázataira.

A gyermekbántalmazások tekintetében a család- és gyermekjóléti szolgáltatás lehetőségeiről Csokonáné Vízkeleti Ildikó, a MACSGYOE I. régójának elnökségi tagja, valamint jelzőrendszer fontosságáról és működéséről Bulyáki Tünde, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Módszertani Főosztályának szakmafejlesztési referense tartott előadást.

Jürgen Rudolph német nyugalmazott családjogi bíró személyes látogatást tett Magyarországra. Előadásában a váltott gondolkodás és a gyermekért való közös együttműködés fontosságát, lehetőségeit mutatta be az általa megalkotott és honosított Cochem model szemléletén keresztül. Szintén személyesen volt jelen Iulian Laurențiu Ștefan, román pszichológus igazságügyi szakértő, aki a szülői elidegenítés romániai elismeréséről és annak bírói fogadtatásáról beszélt előadásában.

Dr. Sánta Nóra, a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány Gyermekjogi Pro Bono Központ vezetője és gyermekjogi szakértője, a szülői elidegenítés hazai elismertségét, elfogadottságát és megelőzési lehetőségeit mutatta be a konferencián.

Deliága Éva, okleveles gyermekpszichológus és integratív gyermekterapeuta az elvált szülők gyermekeire leginkább jellemző lojalitáskonfliktus tüneteire, felismerési és feloldási lehetőségeire hívta fel a figyelmet.

A konferenciát egy kerekasztal-beszélgetés zárta le, melynek során a közönség interaktív módon bekapcsolódhatott és kérdéseket tehetett fel az előadók részére. Végezetül Szaniszló Csaba, az Apák az Igazságért Közhasznú Egyesület elnöke köszönte meg mind az előadók, mind pedig a vendégek jelenlétét, téma iránti érdeklődését.

Az Apák az Igazságért Közhasznú Egyesület a továbbiakban is azon dolgozik, hogy minél több szakember figyelmét felhívja a szülői elidegenítés jelenségének létező és valós problémájára, valamint a gyermekek kétszülős igényére és védelmére azokban az esetekben is, amikor a családi életközösség felbomlik és a szülők válása elkerülhetetlen. Az Egyesület mintegy 500 fős taglétszámmal rendelkezik, munkájában igyekszik minden hozzájuk forduló ember számára a gyermek érdekét és kétszülős igényét előtérbe helyező jogi tanácsadást és segítséget nyújtani. Tagjai között nem csak gyermekeiktől különélő édesapák, hanem hasonló helyzetben lévő

édesanyák is jelen vannak, sőt nagyszülők is képviselik magukat.